

Незважаючи на неодноразові законодавчі ініціативи щодо прийняття закону, який стосується послуг в мережі Інтернет, подібний закон не прийнятий. Відсутність закону породжує ряд проблем у досліджуваній сфері. Так, існують складності з визначенням юрисдикції відносин з надання послуг, проблема ідентифікації особи контрагента і обсягу його дієздатності і багато інших, які потребують вирішення шляхом прийняття спеціальних нормативних правових актів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кривенко Ю.В., Адаховська Н.С. Реалізація права на освіту в умовах пандемії. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення та захисту: монографія. За ред. д. юрид. н., проф. Є.О. Харитонов, д. юрид. н., проф. О.І. Харитонов, к. юрид. н., доц. К.Г. Некіт. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 404 с.
2. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України. За заг. ред. д.ю.н. Е. О. Харитонova. 4-е вид., доп. і перер. Х. : Одиссей, 2008. 1200 с.
3. Цивільне право України: навчальний посібник. За ред. О. Є. Харитонova, Н. Ю. Голубєвої. К. : Істина, 2009. 280 с

Некіт Катерина Георгіївна,

*кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ У РИМСЬКО-МУ ПРАВІ

Загальновизнаним на сьогодні є те, що приватна власність не була історично першою формою власності, що виникла у римському суспільстві. На початковому етапі становлення інституту права власності воно належало всьому римському (патриціанському) суспільству (квіритська власність, *dominium jure Quiritum*). Тоді як усі члени суспільства мали лише право володіння (*iusta possessio*) стосовно об'єкта права власності (це була суспільна земля, *ager publicus*) [1, с. 54].

З часом на зміну суспільному землеволодінню прийшла колективна власність, що мала сімейний характер. Право власності належало сім'ї (*familia*) в цілому та не могло переходити до сторонніх осіб за наявності живих прямих нащадків спадкодавця. Однак пізніше власність індивідуалізувалась, і право розпоряджатися об'єктами права власності отримав *pater familias* [2, с. 9]. Це знайшло відображення у Законах XII Таблиць: «Хто як розпорядиться на випадок своєї смерті відносно свого майна чи опіки, те хай буде непорушним» (V, 3) [3].

Однак за твердженням С.О. Муромцева, незважаючи на те, що судячи з положень про цивільне судочинство та правочини, закріплених у Таблицях, на момент видання Законів XII Таблиць приватна власність була явищем давно відомим та поширеним, ціла низка інститутів того часу вказує на те, що власник значною мірою залежав від інших членів родової общини. Отже, право власності, закріплене у Законах XII Таблиць ще не було таким повним та необмеженим, як найпізніша римська власність, розробка якої вважається досягненням римського права [4]. Підтвердженням таких висновків, на думку вченого, є той факт, що спочатку квіритська власність не пов'язувалась зі свободою заповідальних розпоряджень. Як відомо, заповіти на перших етапах розвитку римського права здійснювалися у формі *testamentum comitiis calatis* або *testamentum in procinctu*, і обидві були пов'язані з народними зборами, які, очевидно, погоджували чи заперечували заповіт. Пізніше з'являється ще одна форма вчинення заповіту – *testamentum per aes et libram*, у цьому випадку заповіт вчинявся у присутності п'ятих свідків, які, очевидно, виражали голос всієї общини. Такі ж свідки були присутніми і під час здійснення відчуження речей шляхом *mancipatio*. Тож розпорядження майном як за життя, так і на випадок смерті у часи Законів XII Таблиць несло на собі відбиток контролю та тиску, який йшов від всього народу чи окремих членів общини. Лише через більше ніж сто років після видання Законів XII Таблиць кредитори отримали право звертати стягнення не лише на особу боржника, але й на його майно, що свідчить про те, що аж до V ст. майно не втратило свого сімейно-родового характеру. Це дозволяє зробити висновок, що в часи до і під час прийняття Законів XII Таблиць приватна власність перебувала під тісним контролем народу, общини та сім'ї. До нього ставились як до частини спільного майна, що була виділена у приватне користування, за ним ще не визнавався той ступень свободи та необмеженості, який був властивий пізній приватній власності у римському праві [4].

Слід зазначити, що стосовно стану права приватної власності у архаїчний та передкласичний періоди у літературі ведуться дискусії. Деякі дослідники піддають критиці підхід, відповідно до якого вважається, що приватна власність поступово виникла з общинно-родового володіння. Так, В.М. Строгоцький зазначає, що *ager publicus* по суті не може вважатись класичним зразком общинно-родової системи землеволодіння. Фактично це була земля, завойована ще від часів правління Ромула, яка вважалася суспільним державним фондом, що постійно поповнювався у результаті нових завоювань. Цією землею розпоряджалася держава і частину її передавала громадянам у приватну власність безкоштовно (*agri assignati*) або за гроші (*agri quaestorii*).

Виникає питання, як саме розподілялася ця земля – поосібно (тобто на кожного дорослого чоловіка) чи подвірню (тобто на кожного голову сімейства, *pater familias*) [5]. В.М. Строгецький для відповіді на це питання посилається на дослідження, проведені В.І. Синайським. Останній, проаналізувавши усі першоджерела щодо наділення римських громадян землею у царський та республіканський періоди, дійшов висновку, що слово *virginitim*, використовуване в античній традиції, у дослівному перекладі означає «по чоловікам», а не «по домогосподарствам» (*pater familias*) [6, 7].

На підтвердження того факту, що земля у Римі виділялась не на господарство, а на кожного чоловіка, В.М. Строгецький наводить також спогади Т. Лівія щодо захоплення римлянами міста Вей у 493 р. до н.е. Оскільки після завоювання цього міста плебеї вирішили залишити Рим та оселитися в ньому, сенат для попередження підризу цілісності римської держави прийняв рішення про наділення кожного плебея сім'ю югерами захопленої землі, враховуючи як *pater familias*, так і усіх дорослих чоловіків, які могли мати дітей (Liv. V. 30.8) [8]. [5]

Наведені історичні факти дають В.М. Строгецькому підстави вважати, що приватна власність у Римі виникла від початку його існування, а не лише за часів правління Нуми Помпілія. Він стверджує, що у роботах Плутарха (Numa.16) [9] та Цицерона (*De republica*, II.9) [10] йдеться про те, що за часів правління Нуми Помпілія відбувся не первинний розподіл общинно-родової землі і виникнення права приватної власності, а наділення земельними ділянками безземельних, які у значній кількості з'явилися вже наприкінці правління Ромула та ставали значною загрозою для держави [5].

Отже, на сьогодні усталеною є позиція, відповідно до якої приватна власність виникла у римському праві поступово, першою формою власності була власність суспільна або державна. Перехідною формою від суспільної до приватної власності була власність сімейна, коли носієм права власності щодо майна всієї родини був *pater familias*. Однак сучасні підходи до трактування першоджерел дозволяють стверджувати, що приватна власність існувала у римській державі вже від моменту її заснування. Очевидним є лише той факт, що на перших етапах формування права приватної власності вона все ж таки не характеризувалася тим ступенем свободи, який їй став властивим пізніше та залишається до сьогодні. Певний період часу вона залишалася залежною від суспільства в цілому, яке здійснювало контроль щодо розпорядження нею (про це свідчать положення Законів XII Таблиць).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иванов А.А., Эриашвили Н.Д. Собственность и обязательства в российском гражданском праве. Закон и право. 2012. № 3. С. 53-56.
2. Харитонов Є.О. Формування концепту права приватної власності у Стародавньому Римі. Часопис цивілістики. 2016. № 21. С. 9-13.
3. Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. М. : Зерцало, 1997. 608 с.
4. Гражданское право Древнего Рима : Лекции Сергея Муромцева. М. : тип. А.И. Мамонтова и К°, 1883. 697 с. URL: <http://books.e-heritage.ru/book/10080928>
5. Строгеецкий В.М. Право частной собственности в Риме в архаический и предклассический периоды. URL: [http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/9999-0195_West_pravo_2001_1\(3\)/31.pdf](http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/9999-0195_West_pravo_2001_1(3)/31.pdf)
6. Синайский В.И. Подушный надел в Древнем Риме. – М.: Книга по Требованию, 2011. 73 с. URL: <http://static.my-shop.ru/product/pdf/89/882158.pdf>
7. Синайский В.И. Очерки из истории землевладения и права в Древнем Риме. Юрьев: Тип. К. Маттисена, 1908. 821 с.
8. Тит Ливий. История Рима от основания города. Том I. М.: Изд-во «Наука», 1989. URL: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1364000500>
9. Плутарх. Сравнительные жизнеописания в двух томах. М.: Изд-во «Наука», 1994. URL: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1439000400>
10. Марк Туллий Цицерон. Диалоги. – М.: Научно-издательский центр «Ладомир» «Наука», 1994. URL: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1414870002>

Мінковський Вадим Вадимович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЗА НЕПРАВОМІРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Із розвитком мережі Інтернет все більше поширюються випадки неправомірного використання торговельних марок. Така тенденція зумовлюється розвитком електронної торгівлі. Так, деякі продавці неправомірно використовують добре відому торговельну марку для продажу товару та отримання прибутку.

Таким чином, вважаємо за необхідне розглянути особливості відшкодування моральної шкоди за неправомірне використання торговельної марки в мережі Інтернет, як однієї із складових цивільної відповідальності.

Відповідно до Цивільного кодексу України кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Крім того, кожна особа має право звернутись до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу [1].